

Jo sóc el qui calla

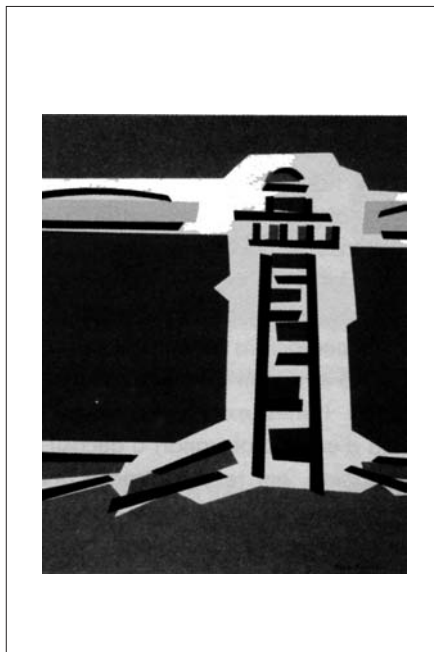
Quan un poeta i la seua obra han deixat petja en la nostra formació lectora o creadora és perquè hi ha hagut un punt exacte, de meravella o de trasbals, en què dos instants de vida s'han interferit mútuament. A partir d'aquesta interferència, qui l'ha copsada deixa de ser el mateix en una parcel·la més o menys considerable de la seua experiència literària; però també aquella força que actua primer —poeta, llibre, vers o paraula— pateix transformacions depenent de quines siguin les conseqüències de la incidència.

Amb Feliu Formosa puc recordar quan, com i quin poema exacte fou el que m'alertà que algú element estrany havia burlat el límit de les diferències: «vull dir que de vegades les tardes diuen que no hi ha solitud». Era l'any 1992, quan en feia sis de la publicació d'aquell *Semblança* d'on provenien les paraules revulsives, i vint de la data que Formosa ha fixat al volum de recopilació *Darrere el vidre* com a punt de partença del seu periple poètic. Per alguna circumstància que no sap de voluntats, el vidre fou aleshores pura transparència; una via de comunicació i no una barrera.

Semblança (1986) és el primer llibre de poemes publicat al marge de la que fou primera poesia reunida de Formosa, sota el títol *Si tot és dintre* (1980). Per a mi, un dels punts àlgids de tota la seua producció, aquell llibre deutor de Pedro Salinas, i, ara que faig una revisió a vista d'ocell, una prodigiosa biga mestra a banda i banda de la qual s'ha dreçat un edifici poètic de trenta anys racionalment organitzat.

Fins aquell 1986 hi va haver cinc títols: *Albes breus a les mans* (1973), *Llibre de les meditacions* (1973), *Raval* (1975), *Cançonner* (1976) i *Llibre dels viatges* (1978), a més de traduccions de Villon, de Trakl, de Brecht; l'escriptura del primer *Diari* (1973-1978), publicat el 1979; i, a nivell personal, l'experiència tràgica i totalitzadora de la mort de Maria Plans, dona de Feliu Formosa. De 1986 ençà han aparegut cinc llibres més de poesia: *Per Puck* (1992), *Impasse* (1992), *Al llarg de tota una impaciència* (1994), *Immediacions* (2000) i *Cap claredat no dorm* (2001).

Quan, l'any 1980, Joaquim Marco i Jaume Pont publicaren *La nova poesia catalana*, un estudi i antologia al voltant del fenomen poètic dels anys

setanta, Feliu Formosa hi aparegué amb el qualificatiu d'*outsider*, que els dos crítics catalans havien utilitzat per tal de personalitzar el pont que havien traçat des «del realisme crític a l'experiència interior». Tot i haver nascut deu anys aproximadament abans que els poetes considerats de la generació dels setanta, allò cert es que el 1973, l'any que Formosa publica els seus dos llibres primers, és també el de la creació a Barcelona de la col·lecció «Llibres del Mall», i, al País Valencià, l'any en què Amadeu Fabregat havia enllestit una antologia, *Carn fresca* (que apareixeria l'any següent), amb noms nous com ara Josep Piera, Salvador Jàfer o Joan Navarro, guanyador també el 73 de la primera convocatòria del Premi Vicent Andrés Estellés dels Octubre acabats d'estrenar.

Amb més o menys coincidències, aquell *outsider* que, potser per qüestió de dates o d'esdeveniments viscuts, no

encaixava en la nova generació —encara que sí que ho feia per afinitats estètiques— era, abans que res, un poeta voluntàriament *marginal* respecte d'ell mateix. Perquè, per circumstàncies professionals (Formosa és abans que tot un home de teatre) i personals, no ens ha de sobtar que la seua supervivència passara per la necessitat de delimitar una frontera entre un mateix i la seua creació artística; per desdoblarse entre qui viu, qui pateix, qui recorda des del dolor, i qui crea, qui imagina mons possibles, qui inventa personatges de ficció o qui s'empara en les paraules que escriví. La imatge del poeta apostat voluntàriament darrere del vidre és perfecta per tal d'aconseguir aquest efecte de protecció i de distanciament alhora. Als *Diaris*, en un apartat sense datar, però que podem situar entre el 1974 —any de la mort de Maria Plans— i el 1976, Feliu Formosa escriví: «Miguel Hernández diu: "Yo nada más soy yo cuando estoy solo". Jo podria dir: "Jo només sóc jo quan no sóc jo"; amb això expressaria que el teatre és l'única cosa que em pot salvar». Doncs bé, aquest «no ser jo», aquesta elaboració artística de la despossessió, del desdoblament o de la farsa, és una constant que no s'allunyarà del treball poètic de Feliu Formosa. A *Cançonner*, per exemple —el llibre sens dubte d'una intensitat emotiva més poderosa—, la persona estimada ha passat a ocupar una dimensió aliena al poeta i, per això, «tot és fora de mi». La comunicació entre les dues bandes és el record, el diàleg (com al teatre), l'escriptura, el poema, que alhora és també en el cas de *Cançonner* la prova infausta de l'absència de la dona. Vèncer aquest abisme és l'únic conhort. Els últims versos del llibre deixen sense alè, i no puc estar-me de transcriure'ls: «i tot acabarà en una abraçada / que serà la primera. No hi haurà / ni passat ni futur. Tot serà lògic. / I aquest poema mai no haurà existit».

Al llibre següent, *Llibre dels viatges*, el mateix títol se'ns pot revelar com una clau per a entendre aquesta intencionalitat d'anar-se'n d'un mateix, atès que amb un mateix només roman el buit, el jo desocupat del tu. D'una manera física, molt gràfica, l'extirpació d'un per un s'expressa així: «Jo sóc, senzillament, el qui se'n va».

Entre el títol anterior i el bellíssim *Semblança*, que ve després, hi ha una distància de vuit anys. Una distància

Feliu Formosa
Darrere el vidre.
Poesia 1972-2002
Ed. 62 - Empuries, Barcelona, 2004
336 pàgs.

que no és només cronològica. No és casual que la veu del poeta haja retrobat l'harmonia del món en un llarg poema d'amor estructurat en quinze fragments que són un cant a l'esperança i en contra del dolor i de la por. En dos grans moments de la trajectòria poètica de Feliu Formosa, els versos s'escolen sense subterfugis, s'engendren des de l'emoció punyent. I els dos corresponen a dos poemes d'amor, l'un en absència de la dona estimada, com un plany roent a la pèrdua; l'altre, un cant de benvinguda, de celebració del nou atzar fel·líc.

Després ve un llibre en què Formosa sembla saldar un gran i vital deute amb el teatre, *Per Puck*, on el poeta congrega referències, autors, textos, personatges de la història teatral de tots els temps; i on els límits entre la poesia, el drama, la realitat i les reflexions literàries al voltant de tots tres es desdibuixen. Una dedicatòria o un brindis a aquell mén personalitzat en el follet d'*El somni d'una nit d'estiu*, on, com diu Jordi Coca al pròleg de la primera edició, «el món es manifesta alhora terrible i banal».

Des d'*Impasse* a *Cap claredat no dorm*, l'últim llibre recollit i publicat dins *Darrere el vidre*, la veu poètica de Formosa passa per un procés de destil·lació a partir d'alguns punts centrals del seu pensament artístic. Els poemes d'*Al llarg de tota una impaciència* reflexionen al voltant del fet poètic des d'una contenció extrema. Per la seua essencialitat, adquireixen el to d'allò que fa anys es va denominar «poesia pura» i més recentment «poesia del silenci» i que no deixa de ser el desig de temptar el límit entre la paraula indispensable i el buit, el misteri segons el qual tot diu o tot calla.

Dins del mateix exercici de minimalisme, *Immediacions* és una proposta de reducció al mínim d'un pensament més profund i més extens. Expressats en forma d'un únic alexandri o decasíl·lab per poema, em resulta atractiu imaginar tot el que hi haurà hagut abans d'arribar a aquestes conclusions rotundes, aforístiques. No cal fer-hi massa suposicions, perquè el poeta mateix ho escriu així: «Del que he tatxat queden aquests poemes». En la resta hi ha la vida, els assajos, els dubtes, els temptejos, el que

s'oblida. El vers resultant és en la pàgina el mateix que una representació teatral és dalt de l'escenari: la selecció final entre un ventall ampli de possibilitats. Una opció, el risc, l'escriptor o l'actor i la seua soledat enfrontats al silenci, compromesos contra el silenci. Però, pel mateix raonament, si unes línies més amunt havia apuntat la decisió de Feliu Formosa d'optar per aquesta dualitat teatral, on és realment el jo que s'aferra a la vida? Quin és el veritable subjecte, el que mira a l'altra banda del vidre o el qui és mirat? El vers resultant o la matèria bruta on el vers s'ha gestat? No és això el que Formosa expressa en un poema inquietant, magnífic d'*Al llarg de tota una impaciència*? «Jo sóc el qui calla. / Des de la meua / condició de marbre, observo tantes / transparències». És el cercle infinit, l'instant pur en què tot torna a començar: «jo sóc el qui calla». El primer pas cap a la reconstrucció. Al cap i a la fi, escriu també el poeta, «¿no és bo el silenci / que conté / tots els interrogants?»

Maria Josep Escrivà

Cultura

Tot cultura

<http://cultura.gencat.net>

Avui destaquem

- › Agenda Cultural
- › Premis literaris
- › Qui és qui
- › Biblioteques

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura